

Г.С. Ашимханова¹, А.Н. Аутаева², Ғ.Б. Саржанова^{3*}, А.Р. Рымханова⁴

^{1, 2} Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан;

^{3, 4} Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды, Қазақстан

(Хат-хабарға арналған автор. E-mail: galiya008@mail.ru)

Scopus Authors ID ⁴57193953755

ORCID 10000-0003-0495-2669, 20000-0003-2270-3148,

³0000-0003-4596-257,2 ⁴0000-0003-3177-4810

Болашақ арнайы педагогтардың инклюзивті құзыреттілігін қалыптастыру

Жаһандану процесін дамытудың әлемдік тенденцияларының таралуы, әртүрлі салалардағы халықаралық аренадағы елдердің бәсекеге қабілеттілігінің артуы, әлемдегі түрлі қауымдастықтарға интеграция мұның бәрі қазіргі жағдайда білім беру саласындағы құрылымдық өзгерістерді тудырады, бұл өз кезегінде қоғам дамуының негізгі факторларының бірі. Мақалада заманауи білім беруді дамытудың парадигмасы ретінде инклюзивті білім берудің ерекшелігі қарастырылған. Денсаулықтың шектеулі қасиеттеріне, ерекше білім беру қажеттіліктеріне және жеке кедергілерге қарамастан барлығына бірдей қол жетімді білім беруді қамтамасыз етуіміз керек. Күн өткен сайын бұл мәселеге көбірек көңіл бөлінуде, өйткені бұл әр қоғам үшін өте маңызды. Алайда, мұғалімдер үшін арнайы дағдыларды алу процесі маңызды болып қала береді, себебі олар осындай білім беру бағдарламаларына бейімделіп қана қоймай, сонымен қатар инклюзивті білім беруді енгізу бірден оң нәтиже бере бастауы үшін жетік дайын болулары керек. Бұл мәселені зерттеудің мақсаты дәстүрлі білім беру процесінің инклюзивтіден негізгі айырмашылықтарын талдау; оқытушылардың біліктілік деңгейіне қажетті талаптарды бөліп көрсету; оқытушылар оңай игеретін және болашақта олар сәтті қолданатын әдістер мен инновацияларды әзірлеу, ерекше қажеттіліктері бар жастармен әлеуметтік-педагогикалық жұмысты дамыта отырып, оқытушылардың инклюзивті құзыреттілігін қалыптастырудың байланысын қадағалау. Бұл зерттеуді жүргізу үшін ғалымдар арасында кең таралған ғылыми тәсілдер қолданылған. Атап айтсақ: функционалды-әдістемелік, формализация әдісі, логикалық, диалектикалық, салыстырмалы талдау, сонымен қатар ғылыми әдебиеттерді талдау әдісі пайдаланылды. Аталған тақырыпты зерттеудің нәтижесі оқытушылардың қажетті инклюзивті құзыреттілігін қалыптастыру үшін теориялық және практикалық негіздерді бөлу болып табылады. Жұмыс қоғамның күнделікті өміріне инклюзивті білім беруді дамытуға және интеграциялауға, жоғары нәтижелерге қол жеткізу үшін инклюзивті оқу процесін тиімді қамтамасыз ету тетігін әзірлеуге бағытталған.

Кілт сөздер: инклюзивті білім беру, кәсіби құзыреттілік, мұғалім, білім беру процесі, ерекше қажеттіліктері бар балалар.

Кіріспе

Инклюзивті білім беру тақырыбының өзектілігі мен таралуын ескере отырып, оның қазіргі тәжірибесі өте тиімді және көптеген елдерде, соның ішінде Америка Құрама Штаттарында, Италияда, Австрияда, Бельгияда, Нидерландыда, Швецияда, Германияда және басқаларында қолданылады деп айтуға болады. Осылайша, бұл жоғары дамыған мемлекеттерде кәсіптік білім беру саласындағы бірінші кезектегі міндет және стратегиялық мақсат оқытушылардың, оның ішінде арнайы педагогтардың кәсіби қызметінің қажетті өлшемі ретінде инклюзивті құзыреттілігін қалыптастыру болып табылатынын көрсетеді, бұл әр мемлекеттегі бастауыш, орта және жоғары білім берудің жүйелі реформалары аясында және жаңа білім беру процесінде өзекті мәселе болып саналады (Barakovskikh, 2021).

Оқытушының инклюзивті құзыреттілігінің мәнін және оны қалыптастыру механизмінің элементтерін зерттемес бұрын, алдымен құзыретті оқытушы мен білікті оқытушы арасындағы айырмашылықтың мәнін кең мағынада анықтау қажет. Жұмыстың бұл аспектісі мұғалімдердің біліктілігін арттырудың дұрыс алгоритмін дәл анықтауға мүмкіндік береді, өйткені ол осындай іргелес ұғымдарды бірден бөліп, зерттеулерді тікелей инклюзивті білім беру процесін талдауға бағыттайды. Осылайша, құзыретті түсінігі тек қажетті дағдыларды, білімді игеру қабілетінен ғана тұрмайды, сонымен қатар оларды жұмыста, яғни өзінің кәсіби қызметінде басқаларды оқытуда көрсету мүмкіндігі мен ұмтылысын да қамтиды. Өз кезегінде, білім беру нәтижесінің жаңа түрі — бұл мүмкін міндеттерді қарастыруға және шешуге бағытталған білім мен дағдылардың әдеттегі кооперациясы емес, сонымен

қатар өзінің кәсіби қызметінен алынған нәтижелер үшін әлеуметтік жауапкершілікті түсінуді қамтиды (Тууріна, 2020).

Зерттеу барысында білім беру процесі мен оның нәтижелерінің бірлігін қамтитын орынды ұғымдар «құзырет» немесе «құзыреттілік» ұғымы болып табылатындығы анықталды, олардың ішкі мазмұнын түсіну, сонымен қатар айқындық пен анықтықты нақтылауды қажет етеді. Тікелей инклюзивті құзыреттілікке келетін болсақ, білім беру мұғалімі, оқытушы немесе арнайы педагог церебральды сал ауруының жеңіл түрі бар оқушылар басқалардың оларға деген көзқарасында ерекше сезімтал екенін білуі керек. Олар мінез-құлқындағы кез келген өзгерістерге өте сезімтал болады, сондықтан мұндай оқушыларды ренжіту, оларда наразылық немесе кез келген жағымсыз реакцияны туғызу оңай. Кейбір балалар шамадан тыс жұмыс істегенде моторлық мазасыздықты сезінуі мүмкін. Мұндай мысалдың негізінде педагогтар қолданыстағы жағдайларға бейімделу ерекшеліктерін және оқытуды ескере отырып, қалыпты, сонымен қатар ерекше білім беруді қажет ететін оқушылардың әртүрлі қажеттіліктеріне бейімделген біртұтас білім беру кеңістігін қалыптастыруға ұмтылуы керек деп айтуға болады (Shokhova, 2020). Оқушылардың екі санатының да дамуына тән қасиеттері туралы дағдылардың болуы мұғалімге оларды әртүрлі білім беру бағыттары бойынша шектеусіз білім беру ортасында жалпы шығармашылық процесс ретінде құрып, оқытуға мүмкіндік береді. Инклюзивті білім беру саласындағы оқытушының құзыреттілігі мұғалімде оқушылардың немесе студенттердің әртүрлі білім беру қажеттіліктерін ескере отырып, оларды жетілдіру және өзін-өзі дамыту үшін жағдай жасай отырып, кәсіби функцияларды орындау қасиеттерінің болуын болжайды (Gluzman, 2020).

Инклюзивті білім беру контекстінде ерекше қажеттіліктері бар бала білім беру мекемесін еркін таңдауға құқылы, онда әр мұғалім өзінің кәсіби қызметін жүзеге асыру үшін жоғары дайындық деңгейіне ие болуы керек. Инклюзивті білім беру процесі олардан дайындық пен құзыреттіліктің басқа деңгейін, яғни жоғары кәсібиілікті, шығармашылықты, кәсіби педагогика саласындағы білімді ғана емес, сонымен қатар оларды ерекше, кейде қиын жағдайларда жүзеге асыру дағдыларын талап етеді. Мұның бәрі құзыреттілік тұжырымдамасының мазмұнында, өмірлік мәселелерді шешудің тұтас тәжірибесінде көрініс табады. Бұл мәселені дәл осы қырынан қарастырудың маңызы бар, себебі кәсібилікке қол жеткізудің маңызды факторы инклюзивті құзыреттілікті қалыптастыру болып табылады, яғни ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар мен қалыпты дамыған оқушыларды бірлесіп оқыту жағдайында мұғалімге өзінің кәсіби қызметін белсенді түрде жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Осылайша, бұл жұмыста толық зерттеліп бітпеген, яғни инклюзивті білім берудің жалпы тиімділігі мен нәтижелеріне оқытушылардың кәсіби құзыреттілігінің әсері туралы айтылады. (Yurchenko, 2020).

Материалдар және әдістер

Ұсынылған жұмыста инклюзивті білім беру контекстінде мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігі саласын зерттеу және терең қарастыру үшін бірнеше әдістер қолданылды, атап айтқанда, осы салаға талдау жасалды және бүгінгі білім беру процесінде қалыптасқан негізгі тенденциялар анықталды. Осы мәселені қарастыру үшін функционалды-әдістемелік әдіс қолданылды, ол өз кезегінде жұмыстың негізгі мақсаттары мен басым міндеттерін бөліп көрсетуге мүмкіндік береді, осыған байланысты бүкіл материалдың құрылымын қысқа, нақты және түсінікті етеді. Формализация әдісінің арқасында инклюзивті білім беру саласы формальды жүйе түрінде көрсетілді, яғни инклюзивті білім беру тұжырымдамасы және оқытушыларға қойылатын талаптар жұмыста зерттеудің ерекше пәні ретінде көрсетілген. Тағы бір негізгі әдіс ретінде логикалық әдіс қолданылды, өйткені жұмыстың маңызды кезеңі — берілген материалдан жасалған тұжырымдар мен жетістіктерді бөліп көрсету логикалық алғышарттар мен тұжырымдар арқылы оңай жасалады, себебі олар қосымша модельдеусіз нәтижелерді тез алуға мүмкіндік береді. Егер диалектикалық әдіс туралы айтатын болсақ, онда ол зерттеуді толық түсінуде маңызды рөл атқарды, өйткені оның негізінде жалпыдан жекеге, яғни «білім» ұғымынан «білікті мұғалімдердің сапалы инклюзивті білім беруіне» ауысатын ережелерді қамтиды. Осы тақырыпты зерделеу кезінде салыстырмалы талдау әдісі де қолданылды, себебі салыстыру арқылы белгілі бір жүйенің негізгі кемшіліктері мен артықшылықтарын бірден ажыратуға болады, бұл жағдайда білім беру, сондықтан зерттеуде басқа елдердің инклюзивті білімін қолдану тәжірибесі талданды, сонымен қатар осы салада біліктілікті арттырудың негізгі бағыттары бөлінді. Ғылыми әдебиеттерді талдау әдісі шешуші болды, яғни маңызды элемент ретінде отандық және шетелдік ғалымдардың көзқарастарын зерттеу болып табылды, ғылыми еңбектерде ұсынылған негізгі әдістерді қарастыру, сондай-ақ қазіргі білім беру процесі қандай қағидалар негізінде жұмыс істейтінін зерттеу болды.

Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, келесі міндеттерді құрастыруға болады:

- инклюзивті білім беру саласындағы оқу орындары қызметкерлерінің кәсіби құзыреттілік деңгейін қарастыру және бағалау;
- халықаралық тәжірибені тарта отырып, мұғалімдердің инклюзивті білімі бойынша біліктілікті арттыру жолдары мен әдістерін белгілеу;
- инклюзивті білім беру институтының болуы және оның қоғамда одан әрі даму қажеттілігі мен маңыздылығын негіздеу;
- инклюзивті білім беру процесінің қалыптасқан білім беру процесімен үйлесу артықшылықтарын, кемшіліктерін және перспективаларын зерттеу.

Берілген сұрақты зерттеу үш кезеңмен жүзеге асырылады:

1. Бірінші кезеңде осы тақырыптың теориялық аспектілері ашылады, зерттеу мақсатында ғалымдардың қойылған мәселеге негізгі көзқарастары, отандық және шетелдік авторлардың ғылыми жұмыстары пайдаланылады, сондай-ақ осы мәселені талдау және қарау жоспары жасалады, атап айтқанда жұмыстың негізгі мақсаттары мен міндеттері бөлінеді.
2. Екінші кезеңде шетелде инклюзивті білім беруді енгізу нәтижелері салыстырылды және мұндай жүйені интеграциялау процесінде барлық тәуекелдер мен кемшіліктерді ескере отырып, әрбір елде осындай жүйені енгізу бойынша оң алғышарттар бөлінді.
3. Үшінші кезең — қорытынды кезең, әркімнің білім алу құқығын қанағаттандыру үшін ағымдағы білім беру жүйесін жетілдіру бойынша шешімдерді талдау және әзірлеу болып табылады.

Нәтижелер

Қазіргі жағдайда педагогикалық техникаға деген қызығушылық едәуір артуда, бұл мұғалімнің кәсіби қызметі саласындағы құзыреттілігіне қойылатын талаптарды қатаңдату және инклюзивті білім беру аясында оқушының немесе студенттің жеке басына әсер ету арқылы жүзеге асырылады. Сұрақтың мұндай тұжырымы мұғалімнің педагогикалық техникасын жетілдіру мәселелерін өзектендіреді, теориялық білімді ғана емес, сонымен қатар қазіргі мұғалімнің шығармашылық әлеуетін ашу және толық қолдану процесін тудырады, сонымен қатар оқушыларға кәсіби шеберлігімен әсер ету қабілетінде көрінеді. Студент немесе оқушы жастардың денсаулығын сақтау дағдыларын дамыту бағыты бойынша орта және жоғары оқу орындары педагогтарының әлеуетті дағдыларын табысты жүзеге асыру, сондай-ақ олардың ұтымды және оң әлеуметтік бейімделуі үшін бірқатар әдістемелік ұсыныстарды ұсынуға болады (Bulavkina, 2020).

Ең алдымен, қазіргі балалар мен жастардың жеке қасиеттерін, олардың қызығушылықтары мен тілектерін ескеру, өйткені бұл оқу процесінде оқушылар үшін қызықты болатын материалдарды пайдалануға, сондай-ақ олармен өзекті тақырыптарда сөйлесуге мүмкіндік береді. Екіншіден, оқытушылардың тікелей интеллектуалдық құзыреттілігі мен эмоционалдық құзыреттілігінің деңгейін арттыру қажет, яғни жоғарыда айтылғандай, инклюзивті білім беру контекстінде оқу және әлеуметтік дағдылардың кооперациясы маңызды, себебі бұл педагогтың оқушы тұлғасына жан-жақты көзқарасын қамтамасыз етеді. Үшіншіден, тұлғаралық қатынастарды орнату және оқушылар мен педагогикалық ұжымдарда құндылық-бағдарлық бірлікті қалыптастыру — бұл оқытушылар мен оқушылар санаты арасындағы шекараны жою үшін, яғни оқу процесінен тыс қарым-қатынастың бейресми сипатын белгілеу үшін қажетті шарт.

Сондай-ақ балалардың денсаулығын сақтайтын дүниетанымын дамыту, бір-бірімен тәжірибе және дағдылар алмасуға деген ұмтылысты қалыптастыру, мәдени-бұқаралық іс-шараларға, компьютерлік бағдарламалар мен бірлескен конференцияларды пайдалана отырып, жүйелі өзін-өзі тәрбиелеуге тарту маңызды болып табылады. Жоғарыда ұсынылған педагогикалық тұжырымдама инклюзивті білім беру контекстінде мұғалімнің педагогикалық техникасының қалыптасу жағдайын жақсартуға және балалар мен жастардың денсаулығын сақтау құзыреттерін әзірлеу және енгізу мақсатында тәрбие субъектілерімен, яғни оқушылармен немесе студенттермен өзара іс-қимылдың тиімділігін түсінуде оның шығармашылық немесе психологиялық әлеуетін ашуға бағытталған. Бұл әдістеме бірқатар ерекшеліктермен сипатталады, олардың мазмұны мен мәні білім беру процесінің жұмысына заманауи тәсілдер мен көзқарастардан және осы тақырыптың ерекшеліктерін ескере отырып қалыптасады. Осылайша, олардың арасында: іскерліктермен, дағдылармен алмасуға және әртүрлі педагогикалық жағдайларды шешудің нұсқаларын алқалы іздестіруге бағытталған; бүкіл зерттеудің мәнін бағыттау педагогикалық техниканың, әртүрлі ғылымдар мен пәндердің құрамдас бөліктерінің органикалық кооперациясын жүзеге асыруды, оларды бір уақытта біріктіруді және оқытушының кәсіби құзыреттілігін арттыруға сәйкес жұмыспен ұтымды үйлестіруді қамтиды; өзін-өзі жетілдіруге психоло-

гиялық дайындықтың мотивациялық элементін одан әрі тұрақты дамуды әзірлеу және белгілеуді жүзеге асыруға кепілдік береді (Zavalishina, 2021).

Педагогикалық техника біртектес, өзара байланысты интегративті жүйе ретінде өзара байланысты элементтер тізімінен қалыптасады, мысалы: педагогикалық қарым-қатынас әдістері, сөйлеу техникасы, өзін-өзі реттеу техникасы, сыртқы келбет техникасы. Педагогикалық техниканы әлеуметтік-педагогикалық құбылыс ретінде зерттеу оның басымдығы туралы теорияны растайды, ол уақыт өте келе төмендемейді, керісінше тек танымалдылық пен таралуға ие болады. Қазіргі жағдайды талдай отырып, инклюзивті білім беру жағдайында мұғалімнің педагогикалық техникасының қалыптасу деңгейін арттыру оқушының да, оқытушының да өзін-өзі табысты жүзеге асыруына және дамуына ықпал етеді, инновациялық қызметтің тиімді механизмінің қажетті элементі болып табылады деп айтуға болады.

Бүгінгі таңда ерекше білім беру қажеттіліктері бар тұлғалардың саны бірнеше есе өсті, өз кезегінде педагог қызметкерлер мұндай оқушылармен жұмыс істеуге толық дайын емес. Осылайша, қазіргі уақытта біліктілікті арттыру курстарының тыңдаушылары болып табылатын педагогтардың, мұғалімдердің басым көпшілігінде денсаулық қасиеттері шектеулі оқушылармен жұмыс істеу тәсілдері жоқ. Сонымен қатар, мұғалімдердің жартысына жуығы арнайы бағдарламалармен таныс емес, осы санаттағы оқушылардың немесе студенттердің психофизиологиялық ерекшеліктері туралы нақты және терең дағдылары жоқ. Сәйкесінше, мұндай деректер қатты алаңдатуда, себебі инклюзивті білім беру процесінің маңызды буыны мұғалім болып табылады. Денсаулық қасиеттері шектеулі тұлғалармен жұмыс істеу кезінде педагог қызметкер әрбір нақты оқушының қабілеттері мен қажеттіліктерін талдай білуге, оларды әділ бағалауға және психологиялық-педагогикалық қолдау тобымен жұмыс істеуге, бұл мүдделерді талдау негізінде осындай оқушылардың жеке оқу бағдарламалары мен жеке бағдарламаларын қалыптастыруға міндетті. Алайда, инклюзивті білім беру өз мақсатын тиімді жүзеге асыру үшін мұғалім осы саладағы бірқатар негізгі құзыреттерді орындауға міндетті. Осы тақырып бойынша әртүрлі зерттеушілердің жұмыстарын зерттей отырып, білім беру интеграциясының және инклюзивті білім беру процесінің қалыптасуының негізгі себебі әртүрлі оқушылармен жұмыс істеу үшін мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігінің басты негіздерін қалыптастырудың жеткіліксіз деңгейі болып табылатындығын атап өтуге болады, бұл денсаулық қасиеттері шектеулі оқушыларға тікелей қатысты. Осылайша, негізінен «құзыреттілікті интеграцияланған дамыту» тенденциясына назар аударылады (Шуевич, 2020).

Бұл жұмыстың міндеттерінің бірі – кәсіби қайта даярлау процесінде негізгі құзыреттерді қалыптастыруға және оларды қалыптастыру моделін жасауға қатысты ғалымдардың ғылыми зерттеулерін талдау. Педагогикалық кадрлардың кәсіби қызметін зерттейтін ғалымдар олардың құзыреттілігі туралы түсініктерге әртүрлі түсінік береді. Сондықтан теориялық деңгейде негізгі құзыреттерге іргелі ғылыми көзқарастарды талдау қажет, ол қазір және болашақта пайдалану үшін мүмкіндігінше өзекті болады. Басқа елдердің бастапқы талдаулары мен практикалық тәжірибесін зерттей отырып, инклюзивті білім беру саласындағы педагогикалық қызметкердің дамуы әрдайым жүзеге асырылды деп айтуға болады, бірақ мұндай білімнің қашықтағы ұстанымы мен рөлі арқылы бұл жаңғырту көрінбейтін болды. Реформалауды жүзеге асыру процесі білім беру жүйесінің өзгерістерге, мақсат қою тәсілдері мен әдістеріне, мазмұнды сұрыптауға, білім беру процесін қалыптастыруға, алынған нәтижелерді талдауға мүмкіндіктері мен тілектеріне пропорционалды болды.

Білім беру жоспарларына жаңашылдықты қолдану және оқу бағдарламаларын жаңа пәндермен толықтыру кейбір жерлерде қоғамдағы жаңа қажеттіліктердің өзгеруіне және пайда болуына жауап берудің ең қарапайым және өте өзекті әдістері болып қала береді. Алайда, бұл әдістер білім берудің кең дамуына және материалдың көлемін тікелей арттыруға бағытталған. Көріп отырғанымыздай, қазіргі жағдайда олар тиімді емес, кем дегенде ресурстардың айтарлықтай шектеулілігіне, сондай-ақ оқу уақытына байланысты. Бүгінгі күннің басты міндеті құзыретті адамдарды, яғни өз білімі мен дағдыларын өзгермелі жағдайларда жүзеге асыра алатын және тұрақты емес және негізгі құзыреттілігі өмір бойы өзін-өзі оқытуға қатысуға ынталандыру болатын адамдарды құру болды деп тұжырымдайтын оңтайлы көзқарас (Morozova, 2020).

Бұл дегеніміз, педагогикалық қызметкерлерді қайта даярлау процесінде оларды өзін-өзі дамытуға, өзін-өзі жетілдіруге, өзін-өзі жүзеге асыруға итермелейтін және әртүрлі сипаттағы және түрлі күрделілік дәрежесіндегі мәселелерді шешуден қорықпауға сендіретін жағдайларды қалыптастыру қажет. Алайда, бұл жалпы оқытудағы байланыстар мен тұлғааралық қатынастардың сипатын өзгертуге қатысты білім беруді жетілдірудің нәтижелі жолын білдіретін басқа әдістемемен қамтамасыз етілуі

мүмкін. Құзыреттіліктің табиғатына мамандандырылған және зерттейтін ғалымдардың көпшілігі оның көпжақты, әртүрлі және жүйелік сипатын атап өтеді. Негізгі, жалпы, әмбебап құзыреттерді бөлу мәселесі білім беру мазмұнын жаңғырту үшін басым мәселелердің бірі. Қажетті қасиеттер мен құзыреттердің нақты тізімін қалыптастырғаннан кейін оқытушыларды қайта даярлау тиімдірек болатындықтан, сонымен қатар мұғалімдердің өздері жеке кемшіліктерін түсініп, денсаулығының қасиеттері шектеулі және инклюзивті білім беруді қолданатын оқушылармен тікелей жұмыс істеу дағдыларын жетілдіру үшін жұмыс істей алады (Movkebaeva, 2021).

Талқылау

Даму және кез келген кәсіби байыту кезеңдерінің ішіндегі ең бастысы — өзін-өзі жетілдіру. Бұл педагогикалық қызметке тікелей қатысты, өйткені жеке тұлға кәсіби біліктілікпен қатар қалыптасады. Осылайша, алынған материалдың сапасы ғана емес, сонымен қатар оқушылар инклюзивті ортада өздерін жайлы сезінетіндігі мұғалімге, оның кәсіби дайындығына, педагогикалық қабілеттеріне тікелей байланысты. Инклюзивті орта ұғымына келетін болсақ, бұл оқушылар үшін қолайлы атмосфера, яғни бала бұл ортада толық оқып, дами алуы керек, ең бастысы өзінен ұялмауы тиіс. Яғни бұл барлық балалар білім беру қажеттіліктеріне қарамастан тиімді оқуға, қарым-қатынас дағдыларын жетілдіруге, әлеуметтік құзыреттілігін арттыруға және өздерін қоғамның бір бөлігі ретінде сезінуге қабілетті орта екенін айта кеткен жөн. Өз кезегінде, ерекше орта дегеніміз — бұл денсаулық қасиеттері шектеулі оқушылар үшін арнайы әзірленетін орта. Бұл инклюзивті оқытудың негізгі қағидасы болып табылады.

Инклюзивті оқыту медициналық-әлеуметтік және психологиялық-педагогикалық жағдайлар мен кепілдіктер қамтамасыз етілетін икемді, динамикалық, жеке-тұлғалық оқытуға сәйкес келеді. Оқу процесін жоғары білікті кадрлармен қамтамасыз ету педагогтардың инклюзивті құзыреттілігін дамытуды көздейді. Мұндай мұғалімдерге жаңа, заманауи құндылықтар жүйесін қабылдайтын және игеретін, оқытудың жаңа технологиялары мен әдістерін шығармашылықпен қолданатын, сондай-ақ мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтендіру мәселесін тез шеше алатындар жатады (Dzhararova, 2021).

Мұғалімнің инклюзивті құзыреттілігі мен дағдылары педагогикалық шеберлікте көрініс табуы керек, әртүрлі санаттағы балалардың ұжымдық іс-әрекетін қалыптастыруы қажет, әртүрлі даму бұзылыстары бар оқушылардың оқу материалының деңгейін, сыныптағы балаларға тәрбиелік әсер етудің белгілі бір әдістерін таңдау қабілетін әділ бағалауы және талдауы тиіс. Егер инклюзивті оқытуды практикалық қолдану туралы айтатын болсақ, онда материалдық базаға, яғни теориялық негізге ғана емес, сонымен қатар қоғам мүшелері мен қоғамның әртүрлі пікірлері мен көзқарастарына қатысты бірқатар мәселелерді қарастыруымыз қажет. Педагогтардың инклюзивті оқыту жағдайында өздерінің кәсіби қызметін орындауға дайындығының болмауы басым бағыттардың бірі болып саналады. Денсаулық қасиеттері шектеулі баданың кез келген оқу орнын еркін және кедергісіз таңдау мүмкіндігі бар екеніне назар аударатын, мұғалімнің инклюзивті құзыреттілігінің даму деңгейі оның кәсіби дайындығына қарамастан мінсіз болуы керек.

Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, мұғалімнің инклюзивті құзыреттілігін инклюзивті оқытуды дамыту процесінде кәсіби функциялар мен міндеттерді орындауға мүмкіндік беретін интеграцияланған жеке білім ретінде түсіндіруге болады. Осылайша, мұғалімнің инклюзивті құзыреттілігі арнайы кәсіби құзыреттер санатына жатады, сондықтан бұл оның құрылымдық элементтерінің үйлесімділігі мен өзара байланысын қамтамасыз етеді. Жалпы, мұғалімнің инклюзивті құзыреттілігін реттеудің келесі компоненттерін ажыратуға болады: мотивациялық-құнды, когнитивті-операциялық, рефлексивті-бағалық (Yakovleva, 2021).

Ең алдымен, мотивациялық-құнды аспектісін қарастыру қажет, ол әлеуметтік көзқарастардың, қызығушылықтардың, құнды бағдарлардың жинақталуынан және мұғалімнің жеке басының психологиялық қасиеттерін инклюзивті қызметті тиімді орындау үшін қажет компоненттермен өзара байланыстырудан тұрады.

Инклюзивті құзыреттіліктің мотиві белгілі бір көлемде, егер осы қызмет пен оның мақсаттары мен міндеттері үшін тиісті қажеттіліктер болса ғана көрінеді. Осыған байланысты педагогтарда инклюзивті оқыту, жалпы білім беретін мектепте оқуға білім беру қажеттілігі ерекше балалардың құқықтарын сақтауға және қорғауға тұрақты көзқарас мәселелері бойынша мотивацияны қалыптастыру қажеттілігі туындайды және олардың негізінде сапалы инклюзивті құзыреттілікке ие болу және оны жетілдіру туралы ішкі сенімдер негізделеді.

Мұғалімнің инклюзивті құзыреттілігінің когнитивті-операциялық компонентіне келетін болсақ, ол психологиялық-педагогикалық және инклюзивті дағдылар жүйесін, сондай-ақ инклюзивті қызмет-

ті қамтамасыз ету үшін өте қажет арнайы инклюзивті дағдыларды, оқытудың инклюзивті моделіне көшуден туындаған көпжақты педагогикалық мәселелерді тиімді және ұтымды шешуді қамтиды (Lyina, 2021).

Егер мұғалімдердің инклюзивті құзыреттілігінің рефлексивті-бағалау факторы туралы айтатын болсақ, онда ол өзінің кәсіби іс-әрекеттері мен іс-әрекеттерінің нәтижелерін саналы түрде бақылау, негізгі және нақты педагогикалық жағдайларды талдау біртіндеп жүретін инклюзивті оқытуды жүзеге асырумен байланысты өзінің кәсіби қызметін талдау және өзін-өзі талдау мүмкіндігінде көрінеді. Осылайша, адамның рефлексия жасау мүмкіндігі оның кәсіби қызметінің элементтерімен өзара байланысты: өзін-өзі бақылау, өзін-өзі тану, өзін-өзі талдау, өзін-өзі бағалау, өзін-өзі тану. Инклюзивті құзыретті мұғалімнің рефлексиялық-бағалау әрекеті процесін қарастыратын болсақ, ең маңызды когнитивтік компонент — ойлау, өйткені ол өзінің инклюзивті мінез-құлқын және басқа адамдардың мінез-құлқын талдау және зерттеу, олардың мақсаттары мен теріс пікірлерін ашу дағдыларын және әртүрлі сипаттағы жағдайларда мінез-құлықты болжауды қамтиды. Инклюзивті мәселелерді шешудің көптеген нұсқаларын табу және олардың ішінен ең орынды біреуін бөліп көрсету дағдысы, сонымен қатар инклюзивті қызметті жоспарлау және жүзеге асыру мүмкіндігі, мұның бәрі мұғалімнің тиімді инклюзивті ойлауының құрамдас бөліктері болып табылады (Indenbaum, 2020).

Оқытушының кәсіби дайындығы мен біліктілік деңгейінің құрамдас бөліктеріне мынадай элементтер жатады: ақпараттық хабардарлық, педагогикалық жаңғыртылған технологияларды меңгеру, психология және түзету педагогикасының негіздерін білу, балалардың жеке ерекшеліктерін білу, оқу процесінде жүйелілік әдісін қолдану, денсаулығының ерекше мүмкіндіктері бар балалардың жеке ерекшеліктерін білу. Психологиялық дайындықтың ішкі құрылымына келетін болсақ, оған дамуында әртүрлі бұзылулары бар балаларды жеке эмоционалды қабылдау, сондай-ақ сабақта жұмысында кемшіліктері бар балаларды тарту және болашақта өзінің педагогикалық қызметін жүзеге асыруға деген ұмтылыс кіреді. Өмірге деген мотивация және мақсатты жүзеге асыру, бұл принциптер мұғалімнен оқушыларға тікелей келіп, олардың оқу іс-әрекетіне араласуына әсер етеді. Педагогикалық мекемелердің барлық кадрлық құрамының басты мақсаты — денсаулығының ерекше мүмкіндіктері бар баланың қажеттіліктерін қанағаттандыру. Бастауыш мектеп жасындағы балалар өздерінің эмоцияларын ашық және айқын көрсетеді деген пікір қалыптасқан. Осыған байланысты, бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби қызметін жүзеге асыру барысында инклюзивті оқыту жағдайында сөздің жарқын эмоционалды-мәнерлі құралдарымен, ерекше нәрселерді, оқиғаларды және сол сияқтыларды көрсетумен қатар жүретін импринтингтен пайда алуға ерекше назар аудару керек (Karunbaeva, 2020).

Осындай шаралардың нәтижесінде ерекше қажеттіліктері бар балалар мұндай қажеттіліктері жоқ құрдастарымен бірге эмоционалды түрде бірігеді, бұл олардың әлеуметтенуіне оң әсер етеді. Оқушылардың ортасы балалардың қиялы мен фантазиясының дамуына түрткі болады, олардың жеке ашылуына және қабілеттерінің, дағдылары мен таланттарының дамуына әсер етеді, сонымен қатар жаңаға қарай қозғалыс көзі болып табылады. Сонымен қатар, мұғалімнің жеке тұлғасында мүмкіндігі шектеулі балаларға деген сезімталдық, қамқорлық сияқты қасиеттерді қалыптастыру процесі маңызды болып саналады, осылайша мұндай балаларға басқа тәрбиеленушілерге деген көзқарастың дұрыс үлгісін көрсетіп, барлық оқушылардың сыныпта жайлы болуына жағдай жасауы керек. Ұтымды оқу процесі үшін алдын-ала жоспарлау және балаларға жеке көзқарасты тиісті түрде жүзеге асыру қажет. Педагогтардың білім беру процесінде мүмкіндігі шектеулі балаларды ойынға, әңгімелесуге, сабақтан тыс уақытқа тарту, олардың құрдастарымен қарым-қатынасқа деген қызығушылықтарын дамыту және осындай балалардың тәжірибесін байыту басым бағыт болып табылады (Slyusareva, 2020).

Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, дамуында ерекшеліктері бар баланы оқушылар ұжымына енгізу, сонымен қатар оқу процесін даралау, оқу материалын оқушының дайындық деңгейіне бейімдеу, білім беру бағдарламасын жүзеге асырудың жеке жоспарларын жасау, қолдау әдістері мен құралдарын қолдану және балалар ынтымақтастығын орнату — мұғалімнің арнайы педагогикалық білімін қалыптастыруды айқындайды және де ата-аналарды оқу-тәрбиелеу процесіне араластыру өте маңызды болып табылады. Басқаша айтқанда, өте жоғары кәсіби құзыреттілік, педагогикалық икемділік, әр оқушының әлеуетін көру, оны қолдау дағдылары туралы айтылады, бірақ сонымен бірге оқу процесінің шекаралары мен шарттарын сақтауды талап етеді. Жалпы білім беретін мектеп мұғалімінің мұндай кәсіби шеберлігі міндетті түрде инклюзивті процестің сапасын жүзеге асыру ғана емес, сонымен қатар мұғалімнің мүмкін болатын кәсіби күйзеліспен жұмыс жасау жағдайында сүйемелдеуде мамандардың қолдауын қажет етеді. Осылайша, бұл құбылыстың алдын алудың тиімді және орынды әдісі шетелдік тәжірибеде кең таралған Балинт топтарын қолдану болып табылады, олардың

зерттеу тереңдігі осы жұмыс тақырыбының шегінен асады, дегенмен, мұндай әдістеме ұжымдағы өзекті мәселелерді талқылау және талдау, мұғалімдердің эмоционалды өзара қолдауы арқылы кәсіби стресті тиімді жеңуге мүмкіндік беретініне назар аудару қажет мамандардың көмегімен белгілі бір психологиялық-педагогикалық немесе коммуникативті мәселені шешудің оңтайлы әдістерін табу болып табылады. Шынында да, инклюзивті процеске қатысушыларды психологиялық-педагогикалық қолдау мәселесі оның жеке толыққанды зерттеуде қарастырылуын алдын ала анықтайды, бірақ бұл аспект осы тұрғыда өте өзекті, себебі мұғалімдер өздігінен болмауы керек, олар үнемі әдістемелік және психологиялық қолдаумен қамтамасыз етілуі тиіс, әсіресе инклюзивті оқыту жағдайында жұмыс істеу барысында үлкен қолдауды талап етеді (Timofeev, 2020).

Инклюзивті білім беру кеңістігін қалыптастыру процесінде оқу орны ұжымының ықпал ету үлесін қарастыра отырып, инклюзивті құзыреттіліктің барлық қатысушылары педагогикалық ұжымды, әкімшілік персоналды және студенттерді (оқушыларды), тіпті оқу орнының қызмет көрсетуші персоналын есептегенде, инклюзивті құзыреттіліктің қажетті деңгейіне ие болуы керек екендігі анықталды. Бүкіл ұжым мүшелерінің инклюзивті оқытуды қолдануға дайындығын талдау үшін кәсіби қызметтің тән қасиеттеріне және инклюзивті оқу процесіне қатысудың дұрыстығына пропорционалды білім, білік және дағды көлемі бойынша оның мазмұндық құрылымын қамтитын инклюзивті құзыреттілік критерийлері мен шарттары пайдаланылды. Инклюзияға қатысушылардың кәсіби өсуіне талдау жүргізу қажеттілігіне сүйене отырып, инклюзивті құзыреттіліктің қалыптасуының үш кезеңін бөліп көрсетуге болады: яғни, инклюзивті білім беру кеңістігі субъектілерінің әр тобында төмен, орта және жоғары кезеңдері бар. Сонымен қатар, бүкіл инклюзивті процеске қатысушыларға, мотивациялық және операциялық критерийлерге, когнитивті және рефлексивті факторларға ұқсас талаптар қалыптасады. Әдетте, олар педагогикалық қызметкерлерде, сондай-ақ психологтар мен әлеуметтік тәрбиешілерде анағұрлым құрылымды және ерекше болып табылады. Инклюзия субъектілерінің әртүрлі санаттарындағы қалыптасу деңгейлерінің қызметі де кәсібилік деңгейінде айтарлықтай араласады. Осылайша, педагогикалық саланың кадрларында құзыреттіліктің орташа деңгейі инклюзивті шеберлікті сипаттайтын шарттарға сәйкес келеді, ал мінсіз деңгей инклюзивті жетілу талаптарына қатысты және тікелей жауап береді. Алайда, бұл жағдайда студенттер мен оқушылардың, сондай-ақ көмекші персоналдың критерийлерінің оң динамикасы мен дамуында ерекше қажеттіліктері бар оқушылармен немесе студенттермен қарым-қатынас сипатына сәйкес инклюзивті құзыреттілікті қалыптастырудың бастапқы кезеңіне жетуі тиіс (Tugina, 2021).

Оқытушылардың инклюзивті құзыреттілігін қалыптастырудың базалық деңгейін бағалау тетігі — инклюзивті оқыту ғылыми-әдістемелік орталығының кадрларымен алынған нәтижелерді кейіннен сараптамалық-талдамалық нәтижелерді бағалай отырып, инклюзивті оқу процесіне қатысушылардың әртүрлі топтары үшін арнайы қалыптастырылған сауалнамаларды қолдану бойынша сауалнама әдісінің көмегімен қаралды. Қазіргі уақытта инклюзивті құзыреттіліктің төмен базалық деңгейі көмекші персоналда, жалпы білім беретін мектеп мұғалімдерінде, интеграцияланған сынып оқушыларында және интеграцияланған академиялық топтардың бірінші курс студенттерінде бар деп айтуға болады, бұл олардың әртүрлі санаттағы балалармен, соның ішінде денсаулығының шектеулі қасиеттерімен жұмыс істеуге ерекше кәсіби дайындығының жоқтығын көрсетеді. Мұндай даярлаудың, сондай-ақ қайта даярлаудың өзегі мен мақсаты бейінді кафедралар базасында инклюзивті оқыту проблемаларын зерттеудің үздіксіз, тұтас, өзара байланысты жүйесі және арнаулы оқу орындарының мамандарын тарта отырып, жұмыс істеп тұрған жаңғыртылған және инклюзивті оқу орындарының жұмыс тәжірибесі мен практикалық дағдыларымен толыққанды алмасу болып табылатыны даусыз (Dzhaparova, 2021).

Қорытынды

Осы зерттеуді жүргізу нәтижесінде инклюзивті білім беру контексіндегі оқытушылардың құзыреті мінсіз деңгейде емес екендігі анықталды. Оқытушының кәсіби инклюзивті құзыреттілігінің құрамына ақпараттық хабардарлық, педагогикалық жаңғыртылған технологияларды меңгеру, психология және түзету педагогикасының негіздерін білу, балалардың жеке айырмашылықтарын білу кіреді. Сонымен қатар, мамандарды заманауи даярлауға негізделген негізгі әдістер мен тұжырымдамалар талданды, өкінішке орай, кейбір аспектілерде ол әлі де қазіргі жағдайларға сәйкес келмейді.

Зерттеудің маңызды кезеңі шетелдік тәжірибені талдау болды, өйткені инклюзивті оқыту барлық жоғары дамыған елдерде кеңінен таралды және олар өз кезегінде логикалық және тиімділікпен ерекшеленетін, сондай-ақ басқа елдер үшін басым болып табылатын өздерінің әдістемелері мен тәжірибелерін әзірледі. Сондай-ақ, жұмыста денсаулық қасиеттері шектеулі балалардың мінез-құлқы мен пси-

хологиялық көзқарастарына қатысты негізгі аспектілер мен тенденциялар қарастырылды. Бұл кезең өте маңызды, өйткені мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі оның білім деңгейі мен дағдыларының санынан ғана емес, сонымен бірге оның психологиялық құрамдас бөлігінен, эмоцияларынан, сезімдерінен, адами қасиеттерінен тұратындығы дәлелденді.

Айта кету керек, білім беру қызметтері саласындағы болашақ мамандар инклюзивті оқыту процесінің принциптері оқушыларға сапалы білім мен дағдыларды ұсынып қана қоймай, оларды әлеуметтендіруге және қолайлы білім беру ортасын құруға ықпал ететіндігін түсінуі керек. Осылайша, жұмыста инклюзивті білім беруді енгізу және дамыту ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға білім берудің жалпыға бірдей құқығын қамтамасыз ету үшін өте қажет шарт болып табылатыны анықталды. Сонымен қатар, мұндай кәсіби құзыреттілікке ие болу тек мұғалімдер мен әкімшілік персонал үшін ғана емес, сонымен қатар дені сау студенттер, оқушылар және оқу орнының көмекші персонал үшін оқу-тәрбие жұмысы процесінде білікті өзара әрекеттесу үшін қажет екендігі анықталды. Ғылыми жұмыста қолданылатын критерийлер мен категориялар білім беру процесінің барлық қатысушыларының инклюзивті құзыреттілігін қалыптастыратыны маңызды, сондай-ақ инклюзивті оқытуды енгізуге интеграцияланған оқу орны ұжымының қамтамасыз ету деңгейін анықтауға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Barakovskikh, K.N., & Tretyakova, N.V. (2021). Inclusive competence of the teacher: study of the state of practice in professional-pedagogical activity. *Secondary Vocational Education*, 3(307), 22-27.
- 2 Bulavkina, E.B., & Timokhina, T.V. (2020). Formation of professional competence of future teachers of inclusive education. *Problems of Modern Teacher Education*, 67(4), 58-61.
- 3 Dzhaparova, Z.B. (2021). Pedagogical mentoring in inclusive education as a condition for forming professional competence. *Bulletin of the Leningrad State University named after A.S. Pushkin*, 2, 363-373.
- 4 Dzhaparova, Z.B., & Abdraeva, N.E. (2021). Pedagogical practice as one of the conditions for the formation of inclusive competence of future teachers. *Scientific Aspect*, 1, 48-56.
- 5 Firsova, E.Y. (2021). To the question of forming professional competencies in the preparation of bachelors of direction 44.03.03 "special (defectological) education" in the conditions of inclusive practice. *Bulletin of the Maykop State Technological University*, 1, 80-86.
- 6 Gluzman, Y.V., & Kirilenko, A.V. (2020). Preparation of future elementary teachers for innovative activities in the sphere of inclusion: opportunities of training technologies. *Humanities*, 4(52), 118-124.
- 7 Ilyevich, T.P. (2020). Features of forming inclusive readiness of a social teacher in the university: a methodical aspect. *Socio-Pedagogical Support of Persons with Disabled Health: Theory and Practice*, 1, 230-233.
- 8 Ilyina, O.I., & Makedonskaya, O.A. (2021). Sense levels of preparedness for inclusive education events. *Problems of Modern Education*, 2, 27-36.
- 9 Indenbaum, E.L. (2020). Inclusive competence as a perspective of modern pedagogical education. *Bulletin of Tomsk State University*, 452, 194-204.
- 10 Karynbaeva, O.V. (2020). Formation of inclusive competence in teachers in the system of professional development. *Scientific Notes of the University named after P.F. Lesgaft*, 10(188), 155-160.
- 11 Movkebaeva, Z.A., & Dyusenbaeva B.A. (2021). Competences of a special teacher in inclusive education. *Bulletin of the Kazakh National Women's Pedagogical University*, 1(85), 47-55.
- 12 Morozova, V.I., & Sergeev, N.K. (2020). Professional competence of the future teacher in interaction with the family in inclusive educational institutions in the conditions of post-industrial society. *Bulletin of the Volgograd State Pedagogical University*, 10(153), 22-31.
- 13 Shokhova, O.V., & Krylova, O.Y. (2020). Formation of diagnostic competence among students in the process of their preparation for professional and pedagogical activity. *Modern Teacher Education*, 3, 133-137.
- 14 Slyusareva, E.S. (2020). Methods of psychological diagnostics of teachers' readiness to implement inclusive educational practice. *Bulletin of the Kostroma State University*, 26(1), 104-111.
- 15 Timofeev, S.A., & Shakhbanova, A.S. (2020). Problem of training specialists in the implementation of inclusive education. *Topical Problems of Science and Technology*, 1, 250-252.
- 16 Tyurina, N.S. (2020). Ability to reflexia as a background of professional competence and personal efficiency of a future teacher of special and inclusive education. *Problems of Personal Development in the Conditions of Globalization: Psychological and Pedagogical Aspects*, 1, 791-796.
- 17 Tyurina, N.S. (2021). Cinematographer as a professional training tool for future special teachers (defectologists) of the system of special and inclusive education. *Problems of Modern Teacher Education*, 70(2), 249-251.
- 18 Yakovleva, I.M., & Yakovlev, S.V. (2021). Preparation of pedagogical staff for inclusive education of pupils with disabilities. *Special Education*, 2(62), 170-181.

- 19 Yurchenko, Y.V. (2020). Inclusive competence of the educational process subjects: to the question of concept and structure. *Kazan Pedagogical Journal*, 3(140), 207-214.
- 20 Zavalishina, O.V., & Sardarova, Z.O. (2021). Formation of professional readiness of future teachers of preschool education for pedagogical support of children with special educational needs. *Khabarshy*, 62(1), 39-46.

Г.С. Ашимханова, А.Н. Аутаева, Г.Б. Саржанова, А.Р. Рымханова

Формирование инклюзивной компетентности будущих специальных педагогов

Распространение мировых тенденций развития процесса глобализации, повышения конкурентоспособности стран на международной арене в различных областях, интеграция в разные сообщества в мире — все это в современных условиях провоцирует структурные изменения в сфере образования, занимает одно из передовых мест среди основных факторов развития общества. В настоящей статье в качестве парадигмы развития современного образования актуальным мировым брендом можно назвать инклюзивное образование, поскольку оно пропагандирует обеспечение равного доступа к обучению всем, кто учится, вне зависимости от ограниченных свойств здоровья, особых образовательных потребностей и индивидуальных препятствий. С каждым днем этот вопрос приобретает все большую популярность, поскольку является чрезвычайно важным для каждого общества. Вместе с тем важным остается процесс получения специальных навыков для учителей, так как они должны быть не только адаптированы к таким образовательным программам, но и в совершенстве подготовлены, чтобы внедрение инклюзивного образования сразу начало оказывать положительные результаты. Целью изучения данной проблематики являются анализ основных отличий обычного образовательного процесса от инклюзивного; выделение необходимых требований к уровню квалификации преподавателей; выработка методов и нововведений, которые будут легко усвоены преподавателями и успешно использованы ими в будущем; отслеживание связи формирования инклюзивной компетентности преподавателей с развитием социально-педагогической работы с молодежью с особыми потребностями. Для проведения данного исследования были использованы следующие научные подходы: функционально-методический, метод формализации, логический, диалектический, сравнительный анализ, а также метод анализа научной литературы. Результатом исследования данной тематики является выделение теоретических и практических основ для формирования необходимой инклюзивной компетентности преподавателей. Работа нацелена на развитие, интеграцию инклюзивного образования в повседневную жизнь общества и разработку механизма для эффективного обеспечения инклюзивного учебного процесса по получению высоких результатов.

Ключевые слова: инклюзивное образование, профессиональная компетенция, учитель, образовательный процесс, дети с особыми потребностями.

G.S. Ashimkhanova, A.N. Autaeva, G.B. Sarzhanova, A.R. Rymkhanova

Formation of inclusive competence of future special teachers

The spread of modern trends in the global development, the increase in the competitiveness of countries in the international arena in various fields, integration into various communities in the world, all this causes structural changes in the field of education in the current situation, which, in turn, is one of the main factors of the social development. In this paper, inclusive education is determined as a paradigm for modern education development characterized by a relevant global brand, as it promotes equally accessible education provision, regardless of health limitations, special educational needs, and personal barriers. Every day this issue is becoming increasingly popular, since it is extremely important for every society. However, the process of acquiring special skills remains important for teachers, as they must adapt to such educational programs, moreover, be sufficiently prepared for inclusive education with immediate positive results. The purpose of research is to analyze the main differences between the traditional educational and the inclusive education process; to specify the necessary requirements for the educators' qualifications; new methods and innovations that teachers can easily master and successfully use in the future, development of socio-pedagogical work with young people with special needs, monitoring the connection of building educators' inclusive competence. To carry out this research, scientific methods were widely used among scientists, including: functional-methodical, formalization method, logical, dialectical, comparative analysis, as well as the method of literature analyses. The result of the research is to separate the theoretical and practical bases for building educators' inclusive competence. The paper is aimed at the development and integration of inclusive education into the daily social life, a mechanism for effective provision of the inclusive learning process to achieve high results.

Keywords: inclusive education; professional competence; educator; educational process; children with special needs.